

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Николина Симеонова Кротева**
Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград,
Факултет по изкуствата,
Катедра „Музика“

на дисертационен труд на тема:

„Синергитичният подход при обучението на поп и джаз изпълнители“

по професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“
по научна специалност „Теория и практика на изпълнителското изкуство“,
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

на **Павлета Ангелова Седова**

редовен докторант към катедра „Музика“ при Факултета по изкуствата,
ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград

Настоящата рецензия е изготвена съгласно Заповед № 129/25.01.2021 г. на ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград - проф. д-р Борислав Юруков и след решение на Научното жури, във връзка с провеждането на защита на дисертационен труд на Павлета Ангелова Седова.

I. Кратки биографични данни за кандидата.

Павлета Ангелова Седова е родена на 26 март 1978г. в гр. Добрич. През 2001 година завършва специалност „Актьорско майсторство за музикален театър“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ – София. През 2010 година придобива образователно-квалификационна степен „магистър“ в специалност „Музикална педагогика – вокална“ във Факултет по начална и предучилищна педагогика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, София. От 2017 година Павлета Седова е докторант към Факултета по изкуствата.

Павлета Седова има богат сценичен опит в различни вокални стилове. С група „Бразилакустик“ участва в концерти и фестивали в цялата страна. С формация „Акваделия“ осъществява концертни международни

турнета. В своята професионална биография Павлета Седова е включила широк кръг музикантски дейности и участие в различни творчески проекти: мюзикъли; театрални фестивали; записи и албуми с разнообразна по стил музика; звукозаписи на вокали към известни филми за голям екран. Носител е на Национална награда „Икар“-2018 за участието си в мюзикъла „Авеню Q“.

От 2012 година Павлета Седова е преподавател-асистент по вокално обучение в специалностите „Актьорство за драматичен театър“ и „Актьорство за куклен театър“ в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ – София. От същата година е в преподавателския екип на Орлин Горанов в специалност „Поп и джаз пеене“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград.

II. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем.

Заглавието на дисертацията представя личният изследователски интерес и ангажираност на Павлета Седова. В научният текст присъства от една страна нейният изпълнителски опит, а от друга – педагогическите ѝ наблюдения при работа с млади изпълнители на съвременни популярни жанрове. Седова аргументира необходимостта от настоящият труд с „...разработване на нови подходи при обучението на поп и джаз изпълнители които позволяват по-пълноценното усвояване на вокалната техника и развиване на гласовия диапазон, съобразно съответното жанрово звучене и неговото оптимално сценично представяне.“ (стр. 4)

Следва да се обобщи, че избраната проблематика е значима и предоставя на докторанта професионална перспектива за реализиране в бъдеще и на други научни идеи в тази посока.

III. Обща характеристика и структура на дисертационния труд.

Дисертационната разработка обхваща 135 страници текст, в които са включени увод, три основни глави, заключение, приложения, библиография. Използваната литература обхваща 51 актуални източници –

36 на кирилица, 8 на латиница и 7 интернет ресурси. Представен е списък с научните публикации на Павлета Седова по темата на дисертацията, в това число са включени и нейните участия в научно-практически конференции.

Приложенията са съществена част от дисертационния труд и са разположени в три подгрупи: Приложение № 1 обединява десет гласови карти, които са включени в изследователската методика и са основния инструментариум за диагностика и контрол на постиженията на студентите; Приложение № 2 е рисунка на устройството на гласовия апарат; Приложение № 3 представлява три интервюта, които са осъществени с утвърдени имена от естрадната и тетрално-музикалната сцени.

Коректно са посочени обекта и предмета на изследването. Набелязаната цел, според изискванията би следвало да е само една и тя би могла да бъде: апробиране на подходяща педагогическа система за вокално обучение на поп и джаз изпълнители. Но реално в докторантурата присъства многообразие от описани цели, които до голяма степен се припокриват със задачите.

Докторантката доказва своето отговорно отношение към научната дейност чрез подробно описание на методите на изследване при обучителния експеримент. Изследователските методи могат да се обособят в две основни групи. В първата група са методите за теоретичното изследване: „Аналитичен метод – разглеждане и дефиниране на проблемите при обучението на база на теоретично изследване, сравнителен анализ между установените методики и новите синергитични похвати“ (стр. 7). Към втората група спадат методите на практическото изследване, които са съществена част от научната разработка: „...прилагане на емпиричен метод чрез експериментално-практическо изследване.“ (стр.7)

В първа глава на докторантурата, Павлета Седова анализира модерните стилови направления в така наречената популярна и

развлекателна музика. В изложението се проследява в исторически аспект утвърждаването на джаза в България. Докторантката обръща внимание на създаването на първите школи, които са в основата на вокалното обучение на певци-изпълнители на популярна музика, откриването на университетски специалности и формирането на преподавателски катедри.

В тази глава на докторантският труд са посочени редица имена на големи наши педагози представители на българската поп и джаз школа – всеки един от тях със свой индивидуален почерк. Павлета Симова акцентира на спецификата и стилистичното разнообразие на джазовата вокална техника, нейната емоционална и импровизационна свобода. Като отличен изпълнител тя формулира и техническите трудности при усвояването на предпочитан стил и маниер на изпълнение. В своята методическа разработка докторанката се опира на базовите постулати, които са изведени от водещите певци и преподаватели в този жанр: Алис Боварян и Стефка Оникян.

Във втора глава Павлета Симова описва съчетанието на основни елементи от вече утвърдени направления във вокалното обучение, които имат значение при цялостното артистично изграждане поп и джаз изпълнителите: „...съчетаване на *класическо пеене, белканто* - стил от класическото пеене, пеене на *говорна позиция* и техника *белтинг*.“ (стр. 42)

Посредством методът на „синергетиката“ докторантката изгражда собствена авторска методика като включва комплекс от упражнения, познати вокални стилове и техники, които тя прилага в своята педагогическа практика. В основата са различни дихателни и вокални техники, които се съчетават: с елементи от сценичното слово (артикулация и дикция); с различни видове танцувални елементи (ритмика и пластика); с интерактивни; с тактилни и с имитационни упражнения.

В своята педагогическа работа Павлета Симова наблюдава различни психологически състояния и нагласи у студентите. С приложението на

психологически подходи, психо-физически методи и релаксиращи техники за снемане на емоционалното напрежение и за преодоляване на сценичния стрес, докторантското изследване още повече разширява обхвата на използваните техники и системи от принципи, модели и методи.

Сред използваните психофизически методи специално място се отделя на техниката, създадена от австралийския актьор Фредерик Александър. Акцент в дисертацията е приложението и на някои терапевтични методи и подходи във вокално постановъчната и психофизиологичната работа на педагога.

Въз основа на своята педагогическа практика, богат сценичен опит и музикална култура, Павлета Седова разработва третата глава на своята дисертация. Докторатката апробира предложеният практически метод като за целите на изследването тя изготвя индивидуални „гласови карти“ на студентите. Тези карти са авторска идея на Павлета Седова и представляват приносен момент в дисертационния труд. В „гласовите карти“ нагледно се описва музикалното и вокално-постановъчно състояние на студента в началото на неговото обучение – естествените характеристики на гласа, физически дадености, психически и емоционално-комуникативни качества. Множеството от компоненти, които оформят цялостния психо-физически профил на студента очертават насоките за следващите етапи от работата на вокалния преподавател. В края на обучението, върху „гласовата карта“ се обобщават постигнатите резултати за четирите години.

В резултат на експерименталното изследване с всички негови фази докторантката Павлета Седова достига убедително до заключението на своя дисертационен труд. В него тя доказва ефективността на приложеният метод във вокалното обучение със студентите.

След всеки подраздел Павлета Седова логично формулира определени изводи. Ще си позволя да цитирам изводите, които са разположени на страници 40-41:

„- Използването на различните подходи в посочените области са приложими към изкуството на вокалната техника.

- Чрез включването им в работата към вече установените методи за развиване на вокалната постановка се постигат добри резултати.

- Методологията на преподаване на вокалното изкуство включва разширена система от принципи, модели и методи за натрупване на умения и за постигане на добри певчески и сценични познания и умения. От това следва да се заключи, че в завършения си вид моделът на вокалната техника се отнася към сложната психофизическа техника на актьора.

- Всички техники включени в обучението се прилагат индивидуално. Те са подчинени именно на индивидуалните дадености: качествата на гласа – диапазон и тембър, личностните особености на физиката и психиката и влиянието на социална и професионална среда. Основният метод за обучение който се прилага във вокалното изкуство без разлика за стила е индивидуалния метод.“

Моето скромно мнение е, че тези изводи са логичен финал на целия дисертационен труд и те биха могли да заемат своето достойно място преди заключението.

IV. Оценка на научните резултати и приносите на дисертацията.

В дисертационната разработка ясно проличават професионалната ангажираност и познаване от страна на Павлета Седова на вокалната, педагогическата и изпълнителската проблематика. Докторантката коректно формулира редица изводи и обобщения свързани с тези интерпретационни въпроси.

Практическата дейност като изпълнител и преподавател предоставя на Павлета Седова прекрасната възможност успешно да реализира научното изследване със своите студенти. От това следва, че апробирането на посочените примери има приносен практико-приложен характер.

В края на дисертационният труд са изведени „гласови карти“, които представляват авторова идея и също заслужава да се отбележат като принос.

Едно нестандартно решение предлага докторантката по отношение на приносите. Тя ги формулира и извежда още в началото на дисертационния труд – на страница осма:

„За първи път у нас се прави изследване на вокалната методика позовавайки се на синергитичния принцип.

За първи път се посочва принципа на смесването на различни методи при обучението на певци в поп и джаз стиловете и прилагането им в практиката.

За първи път се анализира и доказва приложимостта на синергитичния метод като подходяща система за обучение във вокалното изкуство.“

V. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството.

Части от докторантурата са публикувани, според изискванията на закона, в специализирани музикално-педагогически форуми в България. В тези публикации се излагат основни идеи, заложи в дисертационния труд. По този начин научните изследвания на автора са станали достояние на музикалната общественост.

VI. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта.

В хода на изследването докторантката задълбочено анализира авторски издания на музикална литература и други публикации по поставената проблематика. Цитирани са съвременни български

изследователи като: Розмари Стателова, Чавдар Чендов, Йордан Рупчев, Румен Нейков, Владимир Гаджев и други. Използването на литературните източници не е просто формално. Те са отправна точка и необходима теоретична база в полза на изследователската теза.

VII. Оценка за автореферата.

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и като структура и съдържание съответства на основните положения, изложени в дисертационния труд. Той дава пълна представа за научната стойност и практическата приложимост на постигнатите научно-приложни резултати и приноси моменти от докторанта.

VIII. Критични бележки.

Дисертацията на Павлета Симова има своите научни и професионални качества. Затова моите критични бележки са свързани с понятието „синергетика“, което докторантката използва в своята научноизследователска дейност. Още във въведението на разработката е цитиран актуалния труд на Любен Десев от 2015 година „Синергетика – въведение и речник“. Считаю, че е много удачно това терминологично уточнение в подкрепа на научната теза за „синергетиката“. Но за съжаление това е единственият източник, на който Павлета Симова се позовава.

След цялостен и задълбочен прочит на материала, съм на мнение, че тази част е трябвало да бъде по-обстойно и подробно разработена. От една страна липсват утвърдени авторитети, които са изследвали от различни ракурси дидактическата страна на синергетичната концепция, а от друга – щяха да бъдат избегнати допълнителните неясноти по отношение на причините за избор именно на синергетичния подход при вокалното обучение и неговото място сред останалите подходи.

В заглавието на докторантския труд, терминът е написан „синергитичен“. Първоначално реших, че това е неволна грешка. Но така изписано понятието присъства в целия научен текст.

На страница четвърта, Павлета Седова пише, че: „Настоящото изследване има за цел да адаптира синергитичния метод...“.

Най-пряка реализация на компетентностната парадигма в сферата на образованието е синергитичният подход. Различни автори разглеждат синергитичните идеи в образователната сфера. Всички те си служат с понятия като: „синергитична концепция“, „синергитична система“, „синергитично образование“, „синергитическа философия“, „синергитическа педагогика“ и т.н. Дори на английски език този термин се пише: „synergetic model“.

Недоумявам, на каква база се заменя един термин, който в достатъчна степен е развит и както подчертах по-горе е стандартизирана неговата употреба. Един от учените, които до голяма степен допринасят за утвърждаването на този подход е проф. д.п.н. Яна Рашева-Мерджанова, която казва: „синергитичният подход в развитието на научното познание и жизнената дейност на човека има древни прототипи в херметическата идея“. [цитат по Велинова: 11] ¹

Затова ще си позволя да попитам госпожа Павлета Седова: Каква е причината да се промени понятието „синергитичен подход“ с така предложеният термин от докторанта?

Останалите бележки са по-несъществени и касаят оформлението на дисертационния труд:

1. В титулната страница на електронния вариант не са отбелязани някои от задължителните атрибути като: шифър на научната специалност и професионалното направление.

---

¹ Велинова, Добриня. Синергитичен модел на личностно ориентирано обучение за развитие на преносими ключови компетентности на учениците 5-7 клас, Автореферат, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, катедра „Дидактика“, София, 2019.

2. В дисертацията липсва коректност по отношение на използваният източник за рисунката към Приложение № 2 „Зони и области на гласните вътрешни усещания при фонацията“.

Посочените забележки не нарушават общата позитивна оценка за качествата на научния труд на докторанта. Те по-скоро имат за цел да прецизират понятийният апарат, който Павлета Седова използва в своята научноизследователска дейност и да изчистят някои технически грешки.

IX. Заключение и Оценка на дисертационния труд.

Съгласно чл. 25 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, **Павлета Ангелова Седова** е изпълнила изискванията за допускане до публична защита.

В предложеният дисертационен труд на тема: **„Синергитичният подход при обучението на поп и джаз изпълнители“** докторантката е постигнала значителни научно-приложни приноси. Отчитайки качествата на дисертационния труд и постигнатите в него резултати, и съгласно чл. 10 ал. 1 от „Закона за развитие на академичния състав на Република България“, чл. 32 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и и номативната уредба на ЮЗУ, давам **положителна оценка** и препоръчвам на многоуважаемите членове на научното жури да се присъди на **Павлета Ангелова Седова** образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление: 8.3. „Музикално и танцово изкуство“.

14. 02. 2021
Благоевград

Председател на научното жури:
/доц. д-р Николина Кротева/